رئیس کمیسیون کشاورزی مجلس گفت: با استفاده از ساز و کار بورس کالا باید در زمینه واقعی شدن قیمت و رسیدن سود واقعی به کشاورز ایرانی قدم برداریم تا رفته رفته به مرجع قیمت زعفران جهان تبدیل شود. علی اکبری در گفت‌وگو با پایگاه بورس کالای ایران، ابراز امیدواری کرد مسیر عرضه زعفران در بورس کالا هموار شود و همه فعالان و مسئولان باید در زمینه آغاز عرضه زعفران و همچنین راه اندازی قرارداد آتی این محصول کمک کنند.

با عرضه زعفران در بورس کالا، سود واقعی را به کشاورز ایرانی برسانیم

مروری بر مصائب صنعت زعفران کشور به بهانه راه اندازی معاملات آتی طلای سرخ در بورس کالای ایران

نسخه بورس کالا برای درمان فاجعه قیمت گذاری زعفران صادراتی

جواد غیاثی- درباره مصائب صنعت زعفران کشور، روایت های کلیشه‌ای بسیار و بعضا داستان پردازی هایی وجود دارد: دلالان زالوصفت (!)، بسته بندی های قدیمی، صادرات فله ای زعفران، قاچاق پیاز زعفران، بسته بندی مجدد زعفران ایران به اسم اسپانیا یا ترکیه و افغانستان و باز صادرات آن! روایت هایی که یا اصالتا نادقیق اند، یا به جای علل مشکلات به معلول ها اشاره دارند یا یک معضل حاشیه‌ای را در حد یک گلوگاه توسعه صنعت، رنگ و عرضه می کنند. این در حالی است که در این روایت های کلیشه ای و پرتکرار به برخی مشکلات روشن و فاجعه های موجود، کمتر اشاره می شود و همچنین به راهکارهای مشخص برای رفع مشکلات هم کمتر توجه می شود. مثلا کسی نمی پرسد که چرا باید قیمت صادراتی زعفران با افزایش نرخ ارز کاهش یابد و حتی نصف شود؟! علت این فاجعه چیست و چگونه قابل رفع است؟

با این که همگان (از برخی کارشناسان گرفته تا نمایندگان مجلس) بهبود بسته بندی و تجهیز به فناوری های نوین بسته بندی را یگانه گلوگاه توسعه صادرات زعفران با قیمت منصفانه می دانند اما نمی پرسند که در خلأ بازاریابی موثر در بازار مصرف نهایی، این بسته بندی های نوین، چه دردی دوا خواهد کرد؟ وقتی مشتری و مصرف کننده نهایی در دسترس نیست و ارتباطات موثری با آن وجود ندارد، بر اساس سلیقه یا نیازهای کدام مشتری، باید بسته بندی (از نظر شکل و اندازه) طراحی شود؟ کمتر پرسیده می شود که بدون ایجادساز و کار قیمت گذاری شفاف، چگونه می توان از سلطه خریداران رانت جوی زعفران ایران رهایی یافت؟ شایان ذکر است که همه مسائل زعفران کشور، نه تنها دلالان یا ضعف بسته بندی است بلکه در دو محور شفاف قابل تبیین است؛ دو محوری که راهکارهای شفافی نیز ارائه خواهد کرد. معضل اول ناتوانی (یا بخوانید بی رغبتی) به بازاریابی فعال در سطح خرده فروشی در بازارهای جهانی است. اگر بخش خصوصی ما (به کمک (غیرنقدی) دولت برای تخفیف هزینه های شرکت در نمایشگاه ها و تبلیغات و رایزنی های بین المللی) بتواند انواع بازارهای مصرفی و تجاری بین المللی را شناسایی کند و مستقیم با آن ها در ارتباط باشد، هم مشکل بسته بندی خود به خود حل خواهد شد، هم دلالان زالوصفت (در صورت وجود و اعتبار چنین مفهومی) حذف خواهند شد و هم دست کشورهای رقیب در بازصادرات زعفران ما حل خواهد شد.

معضل دوم که موضوع اصلی مورد بحث در این جاست، نبود شفافیت در سازوکار قیمت گذاری است که به معنی واقعی کلمه، یک فاجعه برای زعفران کشور رقم زده که راه اندازی معاملات آتی زعفران در بورس کالا، می تواند به رفع این معضل کمک کند.

■ **قیمت زعفران چگونه تعیین می شود؟**

قیمت زعفران چگونه و به دست چه کسانی تعیین می شود؟ بازار؟ دلالان؟ دولت؟ مافیای خارجی؟ یا بر اساس عوامل بنیادین، یعنی میزان تولید، هزینه های تولید، میزان تقاضای مصرف، نرخ ارز و ... ؟ پاسخ شفاف نیست. اما آن چه واضح است این است که عوامل بنیادین تاثیر چشمگیری در این فرایند ندارند. مثلا هم اکنون قیمت خرید زعفران از کشاورز (قیمت زعفران پوشال معمولی)، نسبت به چهار یا پنج سال گذشته هیچ تغییری نکرده است. این در حالی است که قیمت نهاده های مورد استفاده از جمله نیروی کار افزایش یافته است. به خصوص هزینه کودهای شیمیایی و سموم با رشد دلار رشد کرده است و از همه مهم تر با کاهش بارندگی، تامین آب لازم با هزینه بالاتری انجام می شود. در برخی مناطق کشاورزان با حمل آب به وسیله تانکر، مزارع زعفران را آبیاری می کنند (یا شاید بهتر باشد بگوییم می کردند) که هزینه بسیار زیادی بر کشاورز تحمیل می کند. با همه این ها، یعنی تغییر انبوهی از شرایط بنیادین و هزینه تمام شده زعفران، تقریبا هیچ اتفاقی درباره قیمت خرید زعفران از کشاورز نیفتاده است. موضوعی که باعث روی گردانی کشاورزان از کاشت این محصول و تغییر الگوی کشت هم شده است. اتفاقی که دقیقا در سال های ابتدای دهه ۸۰ هم رخ داد اما با ورود دولت از سال ۸۵ و خرید تضمینی روند کاهشی سطح زیر کشت متوقف شد. نمودار زیر تحولات قیمت زعفران در داخل طی سال های گذشته و همچنین سطح زیر کشت را نشان می دهد. البته، در این جا مقصود اصلی، نه بررسی تحولات روند زیر کشت، بلکه اثبات این نکته است که عوامل بنیادین عرضه و تقاضا، مخصوصا عرضه و تمایل به کشت توسط کشاورزان، تاثیر معناداری بر قیمت ندارد. دلیل دیگر که موید این موضوع است، تحولات عجیب قیمت صادراتی زعفران ایران است.

■ **فاجعه قیمت گذاری زعفران صادراتی**

نمودار زیر کاملا گویاست. نرخ دلار طی سال های ۹۰ و ۹۱ رشد می کند و در مجموع سه برابر می شود. با رشد نرخ دلار در ایران، باید قیمت ریالی زعفران نیز به همین میزان رشد کند و هیچ دلیلی هم وجود ندارد که قیمت دلاری این محصول کاهش یابد. چرا که خارجی هایی که حاضر بودند قبلا برای هر کیلوگرم زعفران ایران سه هزار دلار بپردازند، اکنون هم باید همین گونه رفتار کنند، زیرا فقط یک اتفاق داخلی در اقتصاد ایران (رشد نرخ ارز) افتاده و برای مشتریان خارجی که زعفران به دلار می خریدند، همه چیز مثل قبل است. اما وقتی بعد از جهش ارزی در داخل ایران، به یک باره قیمت دلاری زعفران ایران نصف می شود، واضح است که نه تنها یک جای کار می لنگد، بلکه یک فاجعه اقتصادی رخ داده است. این فاجعه هم چیزی نیست جز این که خریداران و تجار وارد کننده زعفران از ایران تعیین کننده قیمت زعفران ایران هستند و صادر کننده داخلی از کمترین قدرت چانه زنی هم برخوردار نیست. شاید اگر خودمان را از شر واژه ها رها کنیم و کمی عینی تر به فرایند صادرات زعفران نگاه کنیم، موضوع شفاف تر شود.

■ **زعفران ریالی خرید و فروش می شود؟**

برخی فعالان بازار زعفران به ما می گویند که نباید فکر کنیم زعفران طبق روال متعارف و به صورت دلاری صادر می شود. بلکه واقعیت این است که برخی خریداران زعفران از ایران، تجار افغانستانی یا پاکستانی هستند که کاملا از اوضاع داخلی ایران اطلاع دارند و زعفران را هم به صورت ریالی می خرند از این رو وقتی هم دلار گران می شود، اتفاق خاصی در قیمت داخلی رخ نمی دهد. البته این تجار با توجه به فروش دلاری زعفران در خارج (مثلا برای خرده فروشی یا شرکت های نوشیدنی و دارویی) سود کلانی به جیب می زنند. بازنده این فرایند کسی جز کشاورز و البته زنجیره عرضه داخل ایران نیست. کشاورز هر روز ضرر می کند و تجار داخلی – یا شاید بهتر باشد بگوییم مشاوران و کارچاق کن های تجار خارجی – با حداقل سود روزگار به سر می کنند. البته این بدان معنی نیست که همه صادر کنندگان کشور این گونه اند. بلکه برخی از آن ها با بازاریابی و طراحی بسته بندی های شکیل، زعفران را به قصد بازار خرده فروشی صادر می کنند اما روند و آمار موجود نشان می دهد که این صادر کنندگان در اقلیت هستند. برخی دیگر نیز موضوع خرید ریالی زعفران را رد می کنند. مثلا ناصری فعال این بازار می گوید که معاملات زعفران بر اساس دلار یا یوروست. با این حال این سوال اساسی وجود دارد که چرا تجار ایرانی قدرت چانه زنی و تعیین یک قیمت منصفانه حداقلی برای زعفران صادراتی کشور ندارند؟ در هر حال، حتی اگر زعفران دلاری معامله شود، تنها دلیل فاجعه تغییر کرده اما خود آن پابرجاست؛ آن هم این که نظام قیمت گذاری زعفران، سخت غیرشفاف، غیرعادلانه و یک جانبه (به نفع خارجی ها) است.

> وقتی نرخ ارز در ایران ۲ تا سه برابر می شود اما قیمت دلاری زعفران نصف می شود و نرخ ریالی آن ثابت می ماند، عملا یک فاجعه اقتصادی رخ داده است؛ تاجر یا فروشنده ایرانی زعفران، هیچ قدرت چانه زنی در تعیین قیمت ندارد و وارد کننده، با توجه به ناتوانی طرف ایرانی در بازاریابی و اطلاعی که از وضعیت داخلی ایران دارد، زعفران را با کمترین حاشیه سود ممکن از طرف ایرانی می خرد

> با وجود رشد ۳ برابری نرخ دلار از سال ۹۰ تا ۹۱ قیمت دلاری زعفران نصف و قیمت ریالی آن تقریبا ثابت مانده است

■ **بازار آتی چه کمکی به زعفران ایران خواهد کرد؟**

همان گونه که گفته شد، بازار آتی زعفران به زودی به راه خواهد افتاد. در بازار آتی، معامله گران، نه خود محصول، بلکه تعهدات خرید یا فروش در سررسید معین را معامله می کنند. ضمن آن که نیازی به پرداخت همه بهای محصول مورد معامله را ندارند بلکه صرفا درصدی از آن (درباره بازار آتی زعفران در ایران ۱۰ درصد) را پرداخت می کنند. مثلا چنان چه هم اکنون قیمت زعفران نگین شش میلیون تومان باشد، شما با سپردن ۶۰۰ هزار تومان در حساب تضمین خود می توانید اقدام به خرید یا فروش یک قرارداد آتی (به بیان دقیق اتخاذ یک موقعیت خرید یا فروش در بازار آتی) کنید. در این جا بنا نداریم جزئیات نحوه معاملات در بازار آتی را تشریح کنیم[i]، بلکه هدف صرفا رسیدن به این جمع بندی است که در بازار آتی، انجام معاملات کم هزینه و راحت است از این رو امکان ورود افراد زیادی به این بازار وجود دارد؛ افرادی که لزوما تولیدیا مصرف یا صادر کننده زعفران نیستند بلکه صرفا قدرت تحلیل بازار و پیش بینی روند قیمت ها بر اساس عوامل بنیادین را دارند. وقتی تعداد معاملات و تعداد معامله گران افزایش یابد، عملا بازار رقابتی شده و وقتی این معاملات زیاد در بستر شفاف بورس رخ می دهد، قیمت کشف شده، واقعی و قابل استناد خواهد بود.

> هدف اصلی بورس کالا، ایجاد یک مرجع قیمتی برای زعفران در ایران است. بسیار بد است که ما عمده تولید یک محصول را داریم، اما قیمت آن در دبی یا .... تعیین شود

■ **ایجاد مبنایی برای قراردادهای خرید و فروش**

از این رو وقتی این بازار ایجاد و تعمیق شود، قیمت کشف شده به عنوان یک مبنا برای قیمت گذاری زعفران و تنظیم قراردادهای خرید و فروش و مخصوصا صادرات ایجاد می شود. مثلا فرض کنید که یک تاجر بین المللی زعفران را از ایران هر کیلو ۱۴۰۰ دلار می خرد و به شرکت های مصرف کننده یا توزیعی نهایی چهار هزار دلار می فروشد. در این شرایط که یک قیمت شفاف روزانه اعلام می شود، خریدار نهایی زعفران در خواهد یافت که قیمت زعفران در ایران بسیار کمتر است و می تواند با شرایط بهتری زعفران از بورس ایران (بورس فیزیکی) بخرد بنابراین به مرور تجاری که قیمت فعلی زعفران را به صورت ناعادلانه ای تعیین می کنند، حذف خواهند شد. قیمت داخلی به قیمت واقعی (مورد تقاضای شرکت ها و مصرف کنندگان داخلی) نزدیک خواهد شد و قیمت خرید از کشاورزان هم رشد خواهد کرد. البته تحقق این اتفاق، چندان هم آسان نیست و الزاماتی دارد از جمله این که بازار آتی و فیزیکی تعمیق شود و به مرور خارجی ها هم امکان حضور در آن را داشته باشند. ممکن است کسانی که فعلا از این فرایند نفع می برند مانع تعمیق این بازار شوند.

■ **هدف اصلی بورس کالا ایجاد مرجع قیمتی برای زعفران است**

در زمینه راه اندازی بازار آتی زعفران، اسکندری، معاون توسعه بازار و مطالعات اقتصادی بورس کالا در گفت‌وگو با خراسان تصریح می کند: هدف اصلی بورس کالا، ایجاد یک مرجع قیمتی برای زعفران در ایران است. بسیار بد است که ما عمده تولید یک محصول را داریم، اما قیمت آن در دبی یا .... تعیین شود. وی با اشاره به تعدیل نشدن نرخ زعفران با نرخ ارز می گوید: طوری با افراد آن سوی مرز تعامل کرده ایم که این گونه با ما رفتار و زعفران را قیمت گذاری می کنند. به گفته وی اگر بورس به خوبی راه بیفتد و مرجع قیمتی شود، کسی هم که در اسپانیا به معامله زعفران می پردازد می گوید که باید ببینیم قیمت در بورس ایران چقدر است. وی با تاکید بر این که معاملات در بازار آتی به طور کلی – طبق قانون توسعه ابزارهای مالی – معاف از مالیات است، ابراز امیدواری کرد که این بازار با استقبال مواجه شود و معاملات رشد کند.

■ **شبکه منافع اجازه خواهند داد؟**

وی در پاسخ به این سوال که آیا شبکه منافع بزرگ فعلی اجازه تعمیق این بازار را خواهند داد یا این که مثل سنگ اندازی هایی که بعضا در بازار آتی سکه می شود با مشکل مواجه خواهد شد؟ می گوید: هم اکنون بازار آتی سکه به جایی رسیده که جز با یک دستور امکان توقف آن وجود ندارد. فعالان به این نتیجه رسیده اند که می توانند در این بازار معاملات آزاد و عادلانه داشته باشند. ما فکر می کنیم که اگر فعالان بازار زعفران اراده کنند که آتی زعفران به این جا برسد که مرجع قیمتی شود امکان مقابله با آن وجود نخواهد داشت. به گفته وی درباره سکه باتوجه به حساسیت هایی که وجود دارد گاهی مشکلاتی به وجود می آید اما این موضوع در بازار زعفران متصور نیست. اگر این بازار خوب راه بیفتد و تعمیق شود هیچ شبکه ای توان مقابله با آن را نخواهد داشت. ضمن این که در بازار آتی امکان نفوذ – مثلا برای دلسرد کردن افراد از معامله یا ایجاد تلاطم و... – وجود ندارد چرا که یک فرد دارای کد، صرفا با گوشی یا کامپیوتر خود می تواند معامله کند. علاوه بر آن وقتی بازار تعمیق می شود، ایجاد تلاطم و قیمت سازی ممکن نیست چرا که برای آن باید خلاف جهت بازار حرکت کند از این رو ضرر سنگینی متحمل خواهد شد. اسکندری، ایجاد محدودیت در میزان معاملات را عاملی دیگر برای پیشگیری از نوسان و قیمت سازی بیان کرد. علاوه بر آن حتی اگر این شبکه بخواهد قیمت را سرکوب و قیمت سازی کند، دولت و سیستم نظارتی بورس نیز با آن مقابله خواهند کرد.

■ **پی نوشت**

[i] شنبه هفته آینده، در صفحه ۸ (سرمایه گذاری) می توانید جزئیات کاربردی درباره معاملات آتی زعفران را بخوانید.

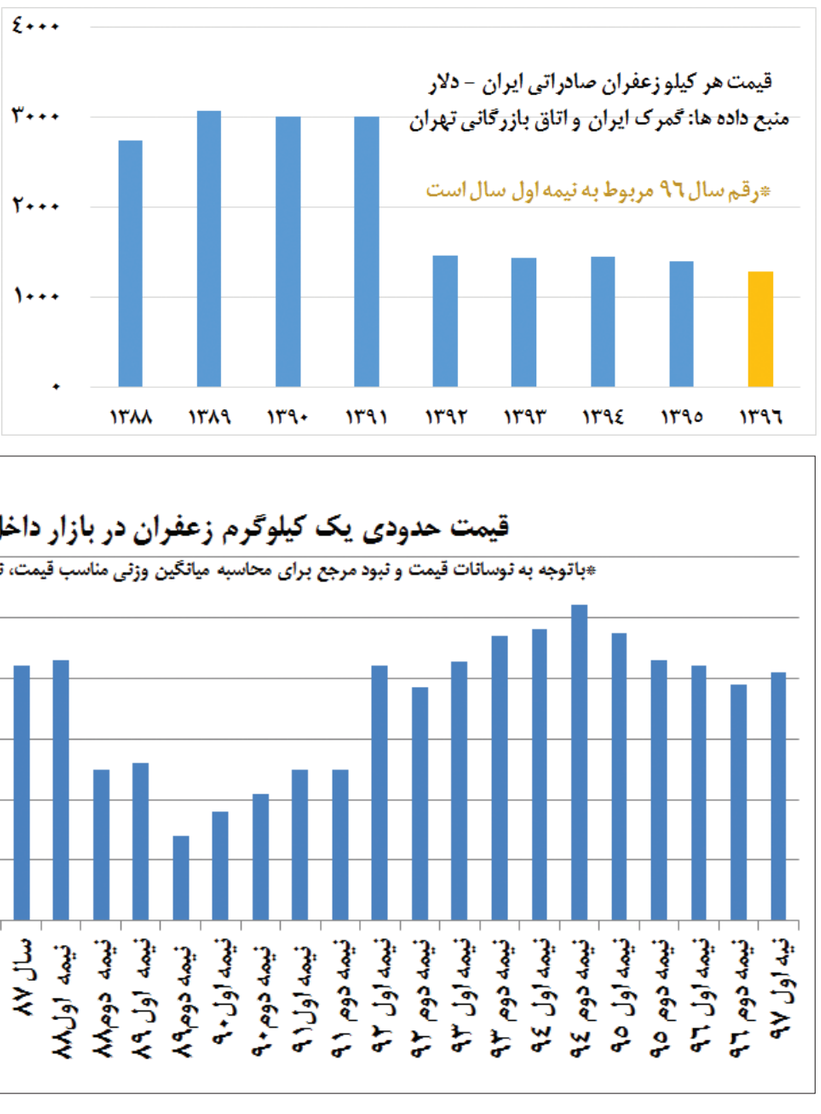

جدول متوسط [شماره ۷۱۲۰]

طراح جدول: امید موسوی

افقی: ۱- شهری در اصفهان- دارایی- مهد قوم آریا ۲- باور قلبی- نصف- فرومایه- بی خانمان ۳- مادر- غوغا- ویتامین جدولی- مردم- منقار پرنده ۴- رود ناشنوا- ورزش مفرح تابستان- پارچه براق- تابناک- مادر لر ۵- دریا- گریبان- واحدی برای وزن- تنها- عار- فرمان اتومبیل ۶- آبگینه- بیرق- دشمن سخت- نوعی یقه- قاره پهناور ۷- بوی رطوبت- رسول- ضمیر وزنی- رفیق- پدر رستم- همه ۸- پیشرو گله- زنبیل- سرنیزه- از حروف الفبا- قمر ۹- مساوی عامیانه- هراس- واحد سطح- بهشت- مکان ۱۰- اجرت- برقرار- رنگ- یک صدم ۱۱- مجلس ترحیم- شهیر- کیل

عمودی: ۱- از حبوبات- برکت- ویژگی برخی از سوره های قرآن کریم ۲- حرف نداری- نادر- بینش ۳- احصائیه- فراوان ۴- اهلی- روح و روان- شک و گمان ۵- بخیه درشت- چیز- کافی- بر لبان درویش ۶- سبزی کوکو ۷- آواز- گاهی پس است ۸- بدبوی پر خاصیت- قدم- شیر ۹- گریز- راس- دور دهان- دو یار هم قد ۱۰- تمام- پشیمان ۱۱- ابزارها- سرزمین ۱۲- حرف دهن کجی- یادداشت- لحظه- درون ۱۳- کلمه تنبیه- پیشه- جفا ۱۴- اسباب منزل- آداب ۱۵- التهاب حفره های پیشانی ۱۶- گشاده- رودارو پایی- اشاره به دور- نت آخر ۱۷- خشک کن آزمایشگاه- بیماری جرب- پیاله ۱۸- ایستا- جاوید ۱۹- طلا- تخت- پیکر ۲۰- گهواره- گنگ- نشانه

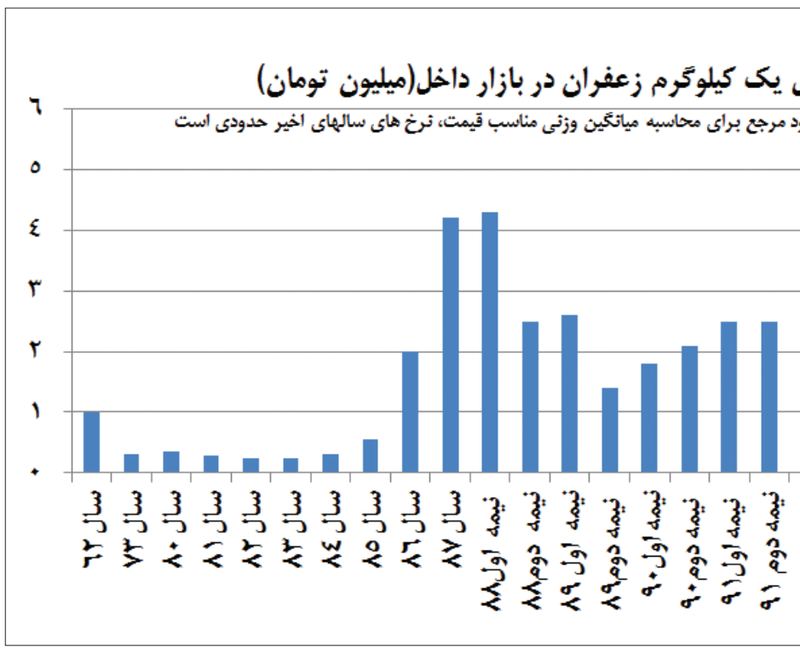

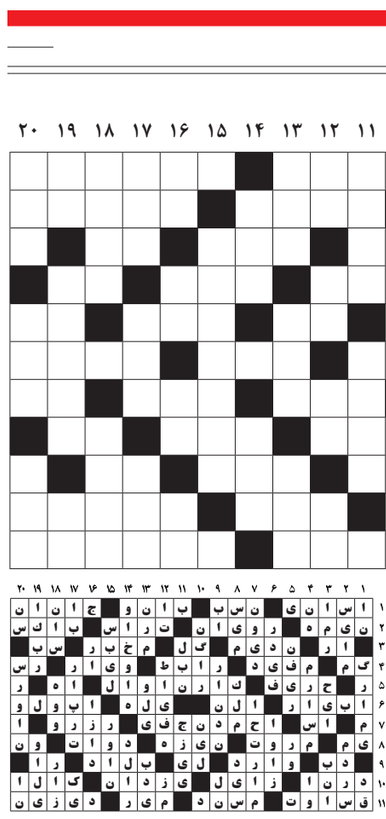

حل جدول شماره ۷۱۱۹

جدول سخت [شماره ۳۳۰]

طراح جدول: بیژن گورانی

افقی: ۱- طرف- سحرگاه- سراب دیدنی کنگاور ۲- لاستیک جاده های برفی- مثنوی سروده خواجوی کرمانی- قالب برشکاری فلزات ۳- رودی در روسیه- بالاترین درجه دانشگاهی- جسارت، دلیری- جنبش سیاسی ۴- سعی و کوشش- لوله بلند برای کشیدن اتومبیل از کار افتاده- روحانی زرتشتی- قدرومنزلت ۵- پرداخت وجه به حساب بانکی- سوره سی ام قرآن- شاعر غزل سرای آلمان در قرن نوزدهم- ضمیر غایب ۶- آهن ربا- سخن خارج از موضوع- قوای نظامی یک کشور ۷- پهلوان- همراه- شیمی کربن- نوعی مالیات ۸- ضمیر متصل مفعولی- بیماری کم خونی- نزدیک شدن- بصری ۹- پوست خام دباغی نشده- بلبل- پایتخت انرژی ایران- یک دهم ۱۰- بیماری کم کاری غدد فوق کلیوی- نفاق- گوشه ای در آواز افشاری ۱۱- مشروطه خواه فاتح تهران در عهد محمدعلی شاه قاجار- شهری در استان فارس- نفس خسته.

عمودی: ۱- بازیگر سیاه پوست هالیوود با نقش آفرینی در فیلم مردان سیاه پوش- بسیار خوب ۲- شکاف- هواپیمای سبک بی موتور ۳- دسته پیستون اتومبیل- نغمه و ترانه ۴- سیخونک- عزاداری- شبانگاه ۵- اندیشه باطل- شهری در پاکستان ۶- همسایه تفرش و اراک- پیشوندی منفی ۷- واحد شمارش لباس- ترنم ۸- گریزان- زمین غیر قابل کشت ۹- ترموسفر- یادآشفته! ۱۰- از واحدهای سنتی وزن- جزیره ای در اندونزی ۱۱- مرگ ناگهانی و سریع- ویتامین خونی ۱۲- میانه بدن- مسلسل سنگین ۱۳- ژتون- جایی که شرکت ها می توانند سرمایه مورد نیاز را برای تداوم فعالیت خود تهیه کنند ۱۴- فروتنی- وسترنی اصیل و رمانتیک ساخته جورج استیونس ۱۵- زمینه- عبث ۱۶- طرد کردن- اثری به قلم فدریکو گارسیا لورکا ۱۷- پارچه کهنه- حافظه اصلی کامپیوتر- رودی در فرانسه ۱۸- خشنود کردن- نوعی خواهر برادر ۱۹- هریک از نمک های اسید نیتریک- قطره ۲۰- آخرین زندانی نازی- بی کربنات سدیم.

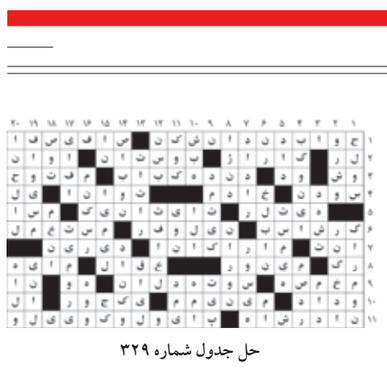
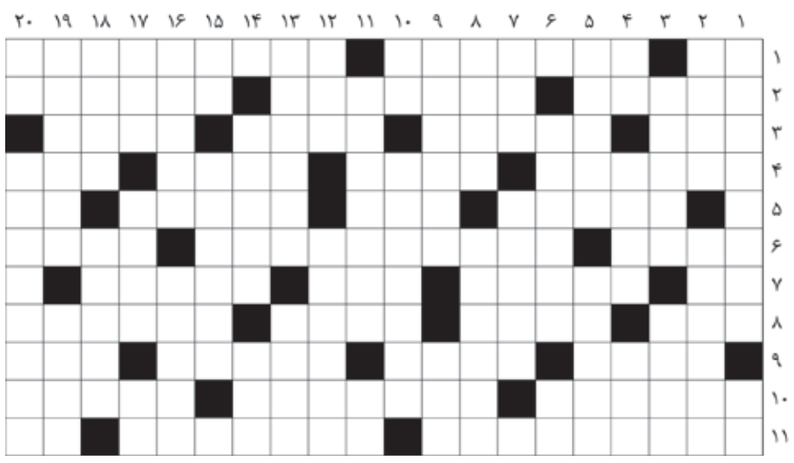
حل جدول شماره ۳۲۹